

Eko Bülten'de *6.yıl*

TİSK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- ARALIK 2014 (SAYI: 70)
02.01.2015

TiSK Başkanı Yağız Eyüboğlu:
“Bütçe Açığındaki Artış ve Rusya Ekonomisindeki Gelişmeler
Tedbirli Olmayı Gerektiriyor”

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Yönetim Kurulu Başkanı Yağız Eyüboğlu, Aralık 2014 Aylık Ekonomi Bülteni'nin yayınlanması vesilesiyle şu görüşleri bildirdi:

“Küresel ekonomi Aralık ayında petrol fiyatlarındaki düşüş ve Rusya ekonomisindeki gelişmelere kilitlenmiştir. Rusya'nın ithalatının azalması ile Türkiye'nin ihracatının daralması, Rus turist sayısının azalması, Türkiye'den de sermaye çıkışı riskinin artması ve Ruble'deki değer kaybının TL'ye sıçraması halinde, petrol fiyatlarındaki gerilemenin Türkiye açısından yarattığı avantajın tersine dönmemesi için ekonomi yönetimi işletmeler tedbirli davranmalıdır.

Öte yandan, 11 ayda devletin bütçe açığı geçen yılın aynı dönemine göre %814 oranında artmıştır. 2014 yılında mali istikrarın bozulmasının altında yatan en önemli etken, kamu giderlerindeki artış olmuştur.

2015 yılında yapılacak Genel Seçimler de dikkate alındığında bütçe dengesinin gözetilmesi büyük önem taşımaktadır.”

GENEL DEĞERLENDİRME

“2014 Kriz Dönemlerinden Sonra En Düşük Büyüme Performansının Gösterildiği Yıl Oldu”

- Küresel ekonomi Aralık ayında petrol fiyatlarındaki düşüş ve Rusya ekonomisindeki gelişmelere kilitlendi. Petrol fiyatlarının %46 gerilemesinin altında dünya ekonomisinde büyümenin düşük seyretmesi ve Rusya'nın Ukrayna politikası etken oldu.
- Rusya ekonomisinin 2008 sonrası zayıflayan ekonomik gücü ve yükselen politik riskler nedeniyle yaşanan sermaye çıkışı ile azalan tüketim ve yatırımlar büyüme hızının düşmesi ile sonuçlandı. Rus ekonomisinde enflasyon yükseldi, Ruble, Dolar karşısında değer kaybetti. Bu da yatırım harcamalarının kısılması ile sonuçlandı. Böylece Rus ekonomisi 2014 yılının ilk 9 ayında sadece %0,8 büyüdü. Rus ekonomisinin 2014 yılını %0,3 büyüme ile kapatması, 2015'te ise büyüme oranının sıfır olması öngörülüyor.
- Türkiye açısından riskler şunlar: Rusya'nın ithalatının azalması ile Türkiye'nin ihracatının daralması, Rus turist sayısının azalması, Türkiye'den de sermaye çıkışı riskinin artması ve Ruble'deki değer kaybı TL'ye sıçrarsa, petrol fiyatlarındaki gerilemenin Türkiye açısından yarattığı avantajın tersine dönmesi.
- Türkiye ekonomisi 2014 yılı üçüncü çeyreğinde %1,7; ilk 9 ayda %2,8 büyüdü. İlk 9 ayda yatırımlar toplamda %0,4, özel sektörde %4,8 oranında geriledi. İmalat sanayiinde büyüme %2,2 oldu. 2014, muhtemelen geçmişteki kriz yıllarından sonra en düşük büyüme performansının gösterildiği yıl olacak.
- Ekim 2014'te Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi aylık bazda %1,8 azaldı. Üretim imalat sanayiinde %1,7 düştü. Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi ise yıllık bazda %2,4 arttı. Artış imalat sanayiinde %2 oldu.
- Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %1,7 düştü. Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi yıllık bazda %7,7 arttı.
- Eylül 2014'te işgücüne katılma oranı %51,1 oldu. 20 milyon 545 bin kişi tarım dışı sektörlerde istihdam edildi. İşsizlik oranı %10,5; tarım dışı işsizlik oranı %13,6 ve genç işsizlik oranı %19,1 oldu.
- Yıllık bazda ihracat %7,3 arttı, ithalat %1,5 azaldı. Dış ticaret açığı %15,8 azaldı, ihracatın ithalatı karşılama oranı %67,4'e yükseldi. İlk 10 ayda yıllık bazda ihracat %5,6 artarken, ithalat %3,9 geriledi. Dış ticaret açığı %18,2 azaldı. AB'nin toplam ihracat içindeki payı %44,2'ye çıktı.
- Ekim ihracatında ilk sırayı Almanya ve otomotiv sektörü aldı. İthalatta ilk sırayı Çin ve petrol aldı. Altın ticareti 2013-2014 ticaret dengesine damga vurdu. Fasıl dışarıda tutulduğunda toplam ithalatta sınırlı da olsa artış görülüyor.
- Dış ticaretteki gelişmelerin 2015 yılına sarkması halinde cari açık ve enflasyon aşağı yönlü bir ivme kazanabilir. Cari açık ilk 10 ayda azaldı. Yabancıların doğrudan yatırımları arttı.
- 2014 yılında yurtdışından en hızlı borçlananlar, bankalar ve reel sektör oldu. 2014 mali istikrarın zayıfladığı bir yıl oldu. Kasım 2014'te Bütçe fazlası %43,9; faiz dışı fazla %17 oranında azaldı. Bütçe giderleri %16,8 arttı. Bütçe gelirlerinde sınırlı artış kaydedildi.
- İlk 11 ayda bütçe açığı %813,5 arttı. Ocak-Kasım döneminde bütçe giderleri %11,2; bütçe gelirleri %8,4 yükseldi. 2014 yılında mali istikrarın bozulmasında ana etken, kamu harcamalarındaki artış oldu.

Dünya Ekonomisi:

Aralık ayında küresel ekonomi petrol fiyatlarındaki düşüş ve Rusya ekonomisindeki gelişmelere kilitlenmiştir. Yıl içinde Brent tip petrol fiyatı yaklaşık %46 oranında düşmüştür. Petrol fiyatlarındaki düşüşte dünya ekonomisinde büyüme oranının beklenen düzeyde gerçekleşmemesi önemli bir etken olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği'nde büyüme oranının düşük düzeylerde seyretmesi, Çin'in %7 düzeyinde bir büyüme oranına takılı kalması fiyatların düşmesine kaynaklık etmiştir.

Petrol fiyatlarındaki düşüşte ikinci önemli faktör ise, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik izlediği politika sonrasında AB ve ABD'nin uygulamaya koyduğu ambargodur. Ambargo Rusya'nın ihracatını kısıtladığı gibi, petrol fiyatlarındaki düşüş nedeni ile ihracat gelirlerini azaltmıştır. 2014 yılı biterken ortaya çıkan bu durum, içinde birçok kırılma barındıran Rusya ekonomisini daha da zora sokmuştur.

Rusya ekonomisi bu süreç sonrasında darboğaza girmiştir. Çünkü ülkenin doğal kaynaklar dışındaki ekonomik gücü 2008 Küresel Krizi sonrasında hızla zayıflamıştır. Bunun ilk nedeni de ülkede politik riskin yükselmesidir. Para ve hisse senedi piyasasındaki oynaklık artmıştır. İkinci neden, Rusya'nın büyümesine ilişkin riskler (ekonomik riskler) Batı Ülkelerini kaygıya sevk etmiştir, bunun sonrasında sermaye çıkışları başlamıştır. Üçüncüsü ise, ekonomiye olan güvenin aşınması ile tüketim ve yatırımların düşmesidir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda Rusya'da GSYH'daki büyüme hızı düşmeye başlamıştır.

Veriler Rusya'nın 2013 yılı ile birlikte tüketim ve yatırımda zorlandığını göstermektedir (**Tablo 1**). Tüketimdeki düşüşte enflasyon oranının Kasım 2014 sonunda %9,1'e kadar yükselmesi ile Ruble'nin son altı ayda dolar karşısında değer yitirmesi ana etkenler olmuştur. 20 Haziran'da 1 Dolar=35,4 Ruble iken, 23 Aralık'ta 1 Dolar=55,4 Ruble düzeyine ulaşmıştır. Son 52 haftada Ruble Dolar karşısında öyle iniş çıkışlar göstermiştir ki, marjlarda Ruble'nin değer kaybının yıl bazında %142,9'a kadar ulaştığı görülmüştür. Yatırım harcamalarındaki düşüşte elbette kur dengesizlikleri etkili olmuştur.

2014 yılının üçüncü çeyreğinin sonunda Rusya ekonomisi geçen yılın aynı dönemine göre ancak %0,8 büyümüş, enflasyon oranı yükselmiştir.

Küresel ekonomi Aralık ayında petrol fiyatlarındaki düşüş ve Rusya ekonomisindeki gelişmelere kilitlendi.

Petrol fiyatlarının %46 gerilemesinin altında dünya ekonomisinde büyümenin düşük seyretmesi ve Rusya'nın Ukrayna politikası etken oldu.

Rusya ekonomisinin 2008 sonrası zayıflayan ekonomik gücü ve yükselen politik riskler nedeniyle yaşanan sermaye çıkışı ile azalan tüketim ve yatırımlar büyüme hızının düşmesi ile sonuçlandı.

Rus ekonomisinde enflasyon yükseldi, Ruble, Dolar karşısında değer kaybetti. Bu da yatırım harcamalarının kısılması ile sonuçlandı.

Böylece Rus ekonomisi 2014 yılının ilk 9 ayında sadece %0,8 büyüdü.

Cari fazla azalarak da olsa devam etmektedir (2012 yılında 71,3 milyar dolar olan cari fazlanın, 2014 yılında 58,1 milyar dolara, 2015 yılında ise 27 milyar dolara gerilemesi beklenmektedir). Ekim ayı sonunda cari fazla/GSYH oranı 2,9 düzeyine gerilemiştir.

Rusya ekonomisinin cari fazla vermesinin nedeni petrol ve doğalgaz ihracından elde ettiği gelirdir. 2013 yılı sonunda elde ettiği ihracat gelirlerinin %68'i petrol ve doğalgaz satışından gelmektedir. Dolayısıyla petrol fiyatlarındaki düşüş Rusya'nın ihracat gelirini düşürmektedir. Bu da bütçe gelirlerinin aşağıya çekmektedir. Bütçe dengesi bozulan ülke, kamu harcamalarını (savunmadan eğitime, sağlığa kadar) kısmak zorunda kalmıştır.

2014 yılı biterken Rusya'da yatırımlar ve yurtiçi tüketim hızla azalmaktadır. Askeri olmayan sanayi sektörleri (yiyecek sektörü dışında) ciddi bir üretim kaybına uğramıştır. Tüm bunların neticesinde 2012 yılında %3,4; 2013 yılında %1,3 büyüyen, 2014'ü %0,3'lük büyüme ile kapatacağı beklenen Rusya'nın, OECD'ye göre 2015'deki büyüme oranı sıfır olacak, yani hiç büyümeyecektir.

Aralık ayında Rus Rublesinin Euro ve Dolar karşısında hızla değer yitirmesi üzerine Rusya Merkez Bankası Rubledeki değer kaybını durdurmak için döviz rezervinin %16'sını satarken, bir başka önlem olarak da faiz oranını da %6,5 oranında artırmış ve haftalık interbank faiz oranını %21,2'den %27,7'ye yükseltmiştir. Bu önlemlere rağmen Rusya'dan bu yıl 120 milyar dolar sermaye çıkışı yapılmıştır.

Rusya ekonomisinde yaşananlar Türkiye'yi şu yollarla etkileyebilir:

- Rusya'da büyüme oranı düşeceği için ithalat azalacaktır (dolayısıyla bizim ihracatımız azalacaktır). Nitekim Türkiye'nin Rusya'ya ihracatı Ocak-Kasım 2013 döneminde 5 milyar 764 milyon dolar iken, 2014 yılının aynı döneminde 5 milyar 21 milyon dolara gerilemiştir.

Rus ekonomisi petrol ve doğalgaz ihracatı dolayısıyla cari fazla veriyor. Ancak petrol fiyatlarındaki düşüş ihracat gelirlerini azaltarak, bütçe dengesini bozuyor. Bütçe gelirlerindeki bu azalma nedeniyle giderleri azaltıcı politikalar gündeme geliyor.

Rus ekonomisinin 2014 yılını %0,3 büyüme ile kapatması, 2015'te ise büyüme oranının sıfır olması öngörülüyor.

Rusya Merkez Bankası Rublenin değerini korumak için döviz rezervinin %16'sını sattı, faiz oranlarını artırdı. Buna rağmen Rusya'dan bu yıl 120 milyar dolar sermaye çıkışı gerçekleşti.

- Rus turistlerin sayısı azalacak, bu da 2015 yazında turizm sektörünü olumsuz etkileyecektir.
- Rusya'daki sermaye çıkışı Türkiye'den sermaye çıkışına neden olabilir. Çünkü Rusya'da ve Türkiye'de para ve tahvil piyasasındaki fonlar benzerdir.
- Rusya'nın avantajı petrol ve doğalgaz gelirlerin olması ve cari fazla vermesidir. Türkiye'nin avantajı ise AB ile ekonomik karşılıklı bağıllığın yüksek olmasıdır. Buna rağmen Ruble'deki değer kaybı TL'ye sıçrarsa, petrol fiyatlarındaki düşmenin sağladığı yarar, tersine dönebilir.

Türkiye Ekonomisi:

Aralık ayında açıklanan GSYH rakamlarına göre Türkiye ekonomisi yılın üçüncü çeyreğinde (Temmuz – Eylül döneminde) sabit fiyatlarla %1,7; yılın ilk dokuz ayında da (Ocak-Eylül) geçen yılın aynı dönemine göre %2,8 oranında büyümüştür (**Grafik**). Bu dönemde hanehalkının nihai tüketim harcamaları sabit fiyatlarla %0,2 artarken, devletin nihai tüketim harcaması %6,6 artmıştır. Yine mal ve hizmet ihracatı sabit fiyatlarla %8,0 artarken, mal ve hizmet ithalatı sabit fiyatlarla %1,8 azalmıştır. Gayri safi sabit sermaye oluşumu yani yatırımlar ise, sabit fiyatlarla %0,4 azalırken, yatırımlardaki asıl düşüş özel kesimde olmuştur. Özel kesim makina-teçhizat yatırımları yılın ilk iki çeyreğinde olduğu gibi gerilemiş, üçüncü çeyrekte %1,9, ilk 9 ayda %4,8 azalmıştır. Üçüncü çeyrekte tarım sektörü ise %4,9 oranında gerilemiştir. Büyüme hızı sınırlı kalan sektörler ise %0,6 ile ticaret, %1,0 inşaat sektörü olurken, imalat sanayi %2,2, madencilik %4,1, finans %5,2, sağlık %5,0 ve kültür-sanat %5,0 büyüme başarısını göstermiştir.

2014 yılı muhtemelen 1999, 2001, 2009 ve 2012 krizinden sonra en düşük büyüme performansının gösterildiği yıl olacaktır. Ekonomideki büyüme ihracat ve devletin harcamalarındaki artış ile sağlanmıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde ihracat %8 artarken, ithalat %1,8 azalmıştır. İlk dokuz aylık dönemde ise ihracat %8,1 artarken, ithalat %1,9 gerilemiştir. Devletin tüketim harcamaları yılın üçüncü çeyreğinde %6,6 büyürken, ilk dokuz aylık dönemde büyüme oranı da %6 düzeyine kadar ulaşmıştır.

Türkiye açısından riskler şunlar:
Rusya'nın ithalatının azalması ile Türkiye'nin ihracatının daralması, Rus turist sayısının azalması, Türkiye'den de sermaye çıkışı riskinin artması ve Ruble'deki değer kaybı TL'ye sıçrarsa, petrol fiyatlarındaki gerilemenin Türkiye açısından yarattığı avantajın tersine dönmesi.

Türkiye ekonomisi 2014 yılı üçüncü çeyreğinde %1,7; ilk 9 ayda %2,8 büyüdü.

İlk 9 ayda yatırımlar toplamda %0,4, özel sektörde %4,8 oranında geriledi.

İmalat sanayiinde üçüncü çeyrekteki büyüme %2,2 oldu.

2014, muhtemelen geçmişteki kriz yıllarından sonra en düşük büyüme performansının gösterildiği yıl olacak.

Sanayide Üretim ve Ciro:

2014 Ekim ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Eylül ayına göre %1,8 oranında düşmüştür. Alt sektörler itibariyle üretim düşüşü madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksinde %2,9; imalat sanayii sektörü endeksinde %1,7 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektöründe % 2,2 oranına ulaşmıştır.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi ise 2013 yılının Ekim ayına göre %2,4 oranında yükselmiştir. Alt sektörlerden madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %6,6, imalat sanayi sektörü endeksi %2,0 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %2,9 artmıştır.

Ekim 2014'de Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi Eylül ayına göre %1,7 düşmüştür. Alt sektörlerden madencilik ve taşocakçılığı sektöründe ciro %2,1 artarken, imalat sanayi sektöründe %1,8 azalmıştır. Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi 2013 yılı Ekim ayına göre %7,7 artmıştır.

İstihdam ve İşsizlik:

Eylül 2014 döneminde işgücüne katılma oranı %51,1 düzeyine ulaşmıştır. İşgücüne katılma oranı erkek işgücünde %71,7, kadınlarda ise %31,1 oranında gerçekleşmiştir. Bu dönemde istihdam oranı ise %45,8 düzeyinde gerçekleşmiştir.

İstihdam oranı erkek işgücünde %65,2, kadın işgücünde ise %26,8 olarak gerçekleşmiştir. Eylül döneminde 5 milyon 625 bin kişi tarım sektöründe, 20 milyon 545 bin kişi tarım dışı sektörlerde istihdam imkanı bulmuşlardır. Bu gerçekleştirmeler neticesinde Eylül döneminde istihdam edilen işgücünün %21,5'i tarım sektöründe, %20,3'ü sanayi sektöründe, %7,5'i inşaat sektöründe ve %50,7'si ise hizmetler sektöründe çalışmaktadırlar.

Eylül 2014 döneminde işsizlik oranı %10,5 oranına yükselmiştir. İşsizlik oranı erkek işgücünde %9,1 olurken, kadın işgücünde %13,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde tarım dışı işsizlik oranı %12,7 olurken, genç işsizlik oranı %19,1 düzeyine kadar çıkmıştır. Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlerin sayısı 2014 yılı Eylül döneminde, bir önceki döneme göre 103 bin kişi artmış ve işsizlik oranı %10,7 düzeyine seyretmiştir.

Ekim 2014'te Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi aylık bazda %1,8 azaldı. Üretim imalat sanayiinde %1,7 düştü.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi ise yıllık bazda %2,4 arttı. Artış imalat sanayiinde %2 oldu.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %1,7 düştü. Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi yıllık bazda %7,7 arttı.

Eylül 2014'te işgücüne katılma oranı %51,1 oldu.

20 milyon 545 bin kişi tarım dışı sektörlerde istihdam edildi.

İşsizlik oranı %10,5; tarım dışı işsizlik oranı %13,6 ve genç işsizlik oranı %19,1 oldu.

Ödemeler Dengesi:

Ekim ayında ihracat 2013 yılı Ekim ayına göre %7,3 artarak, 12 milyar 933 milyon dolara ulaşırken, ithalat %1,5 azalmış ve 19 milyar 185 milyon dolara gerilemiştir. Böylece dış ticaret açığı geçen yıla göre %15,8 azalırken, ihracatın ithalatı karşılama oranı %61,9'dan (Ekim 2013) %67,4'e (2014 Ekim ayında) yükselmiştir.

Ocak-Ekim 2014 döneminde ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %5,6 artarken, ithalat %3,9 oranında azalmıştır. Bu dönemde dış ticaret açığı da %18,2 azalarak 67 milyar 611 milyon dolara kadar gerilemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı da %60,1'den %66'ya kadar çıkmıştır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış dış ticaret verilerine göre ise, 2014 Ekim ayında, Eylül 2014'e göre ihracat %0,9 azalırken, ithalat %0,8 artmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ise, 2014 yılı Ekim ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %4 artarken, ithalat %9,3 azalmıştır.

Avrupa Birliği'nin toplam ihracat içindeki payı geçen yılın Ekim ayında %43,8 iken, oran bu yılın aynı ayında %44,2'ye ulaşmıştır ve Ekim ayındaki ihracat da 5 milyar 711 milyon dolara kadar çıkmıştır. Ülke bazında en çok ihracat yapılan ülke ise, 1 milyar 283 milyon dolar ile Almanya, Almanya'dan sonra en çok ihracat yapılan ülkeler 860 milyon dolar ile İngiltere, 857 milyon dolar ile Irak ve 566 milyon dolar ile İtalya olmuştur.

Ekim ayında en fazla ihracat %3,3'lük yıllık artış ve 1 milyar 413 milyon dolarlık hacimle otomotiv faslından yapılmıştır.

İthalatta 2 milyar 79 milyon dolar ile Çin ilk sırada yer almıştır. Çin'den sonra en çok ithalat yaptığımız ülkeler 1 milyar 798 milyon dolar ile Almanya, 1 milyar 732 milyon dolar ile Rusya ve 997 milyon dolar İtalya olmuştur. Ekim ayında en fazla ithalat yıllık %8,8'lik düşüşe rağmen 27 nolu mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar faslından yapılmıştır. Bu fasıldan Ocak-Ekim döneminde yapılan ithalat geçen yılın aynı dönemine göre %0,3 artmıştır. Artış oranının sınırlı olmasında, petrol fiyatlarındaki düşüş ve büyüme hızının ivme kaybetmesi önemli bir etken olmuştur.

Yıllık bazda ihracat %7,3 arttı, ithalat %1,5 azaldı. Dış ticaret açığı %15,8 azaldı, ihracatın ithalatı karşılama oranı %67,4'e yükseldi.

İlk 10 ayda yıllık bazda ihracat %5,6 artarken, ithalat %3,9 azaldı. Dış ticaret açığı %18,2 geriledi.

AB'nin toplam ihracat içindeki payı %44,2'ye çıktı.

Ekim ihracatında ilk sırayı Almanya ve otomotiv sektörü aldı.

İthalatta ilk sırayı Çin ve petrol aldı.

2013-2014 yılı dış ticaret dengesini altın ihracat ve ithalatındaki değişiklikler belirlemiştir. 2014 yılında ithalat azalışını ihtiyatla karşılamakta fayda bulunmaktadır. Çünkü altın dışarıda bırakıldığında toplam ithalatta düşüş değil, küçük bir oranla da olsa artış bulunmaktadır.

Altın ve petrol ticaretindeki değişimler dış ticaret açığının azalmasında da rol oynamıştır. Ekim ayında dış ticarete yapısal bir değişim olmamıştır. Dış dinamikler dış ticaret dengesini olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum 2015 yılına da sarkarsa 2015 yılı enflasyon oranı ve cari açık oranı aşağı yönlü bir ivme kazanacaktır.

Ödemeler bilançosunda kilit kalem olan cari açık ise yılın ilk on ayında, 2013 yılının Ocak-Ekim dönemine göre 19 milyar 308 milyon dolar azalarak, 33 milyar 141 milyon dolara kadar gerilemiştir. Cari açığın azalmasının altında yatan olgu, bu dönemde dış ticaret açığının 16 milyar 428 milyon dolar azalarak, 50 milyar 51 milyon dolara kadar inmesidir.

Cari açığın finansmanında en sağlam kaynak olan yabancıların doğrudan yatırımları ise, geçen yıla göre 2 milyar 517 milyon dolar artmış ve 4 milyar 718 milyon dolara ulaşmıştır. Bu olumlu gelişmeye karşılık yabancıların asıl ilgi odağı olan portföy yatırımları bu yıl düşük bir performans sergilemiştir. Yabancılar hisse senedi piyasasından (BIST) Ocak-Ekim döneminde 2 milyar 15 milyon dolarlık alım yaparken, devlet iç borçlanma senetlerinde (DİBS) satıcı konumda kalmışlar ve Ocak-Ekim döneminde 861 milyon dolara ulaşan bir satış yapmışlardır. 2014 yılında yurtdışından en hızlı borçlananlar bankalar ve reel sektördeki firmalar olmuşlardır. Bankalar yurtdışına tahvil ihraçları yoluyla on ayda 10 milyar 399 milyon dolar, uzun vadeli kredi şeklinde 5 milyar 634 milyon dolar ve kısa vadeli kredi şeklinde de 3 milyar 521 milyona ulaşan rakamlarda net borçlanmışlardır. Reel sektörün net kredi kullanımı ise 3 milyar 439 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Altın ticareti 2013-2014 ticaret dengesine damga vurdu. Fasıl dışarıda tutulduğunda toplam ithalatta sınırlı da olsa artış görülüyor.

Dış ticaretteki gelişmelerin 2015 yılına sarkması halinde cari açık ve enflasyon aşağı yönlü bir ivme kazanabilir.

Cari açık ilk 10 ayda azaldı.

Yabancıların doğrudan yatırımları arttı.

2014 yılında yurtdışından en hızlı borçlananlar, bankalar ve reel sektör oldu.

Para ve Maliye Politikası:

Merkezi Yönetim Bütçesi verilerine göre 2014 yılı mali istikrarın zayıfladığı bir yıl olmuştur. Nitekim Kasım ayında da yılın geneline yayılan düşük bütçe performansı gerçekleşmiştir. Bütçe 2013 yılı Kasım ayında 6 milyar 423 milyon TL fazla verirken, 2014 yılı Kasım ayında %43,9 oranında bir düşüş ile 3 milyar 601 milyon TL fazla verebilmiştir. Yine 2013 yılı Kasım ayında 8 milyar 180 milyon TL faiz dışı fazla verilirken, 2014 yılı Kasım ayında %17 oranında bir azalış ile 6 milyar 788 milyon TL faiz dışı fazla sağlanmıştır.

2014 mali istikrarın zayıfladığı bir yıl oldu.

Kasım 2014'te Bütçe fazlası %43,9; faiz dışı fazla %17 oranında azaldı.

Bütçe dengesindeki bu bozulmanın ilk nedeni bütçe giderlerinin 2013 yılına göre %16,8 oranında artarak, 30 milyar 496 milyon TL'den 35 milyar 618 milyon TL'ye ulaşmasıdır. Bütçe giderlerindeki artışın en önemli nedeni baz yıl kaynaklıdır, çünkü faiz giderleri Kasım ayında %81,3 oranında bir yükseliş kaydetmiştir. Kasım ayında faiz hariç bütçe giderleri 2013 yılında 28 milyar 738 milyon TL iken, 2014 yılı Kasım ayında %12,8 oranında artarak 32 milyar 431 milyon TL'ye yükselmiştir.

Bütçe giderleri %16,8 arttı.

Kasım ayında bütçe gelirleri açısından sınırlı bir yükseliş görülmektedir. Bu da bütçe açığının artmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2013 yılı Kasım ayında bütçe gelirleri 36 milyar 918 milyon TL iken, 2014 yılının aynı ayında %6,2 oranında artarak 39 milyar 219 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2014 yılı Kasım ayı vergi gelirleri 2013 yılının Kasım ayına göre %6 oranında artarak 35 milyar 85 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Vergi gelirlerindeki artışın sınırlı kalmasında ekonomide büyüme oranının düşük düzeylerde seyretmesi etkili olmuştur. Nitekim vergi gelirlerinde ilk sırada yer alan ithalattan alınan katma değer vergisi Kasım ayında %6,3 oranında azalırken, Ocak-Kasım döneminde de ancak %2,4 oranında artmıştır. Diğer önemli vergi geliri olan dahilde alınan katma değer vergisi Kasım ayında %3,7 oranında artarken, yıl genelinde %0,6 oranında azalmıştır (**Tablo 2 ve Tablo 3**).

Bütçe gelirlerinde sınırlı artış kaydedildi.

Ocak-Kasım döneminde bütçe açığı 2013 yılı Ocak-Kasım dönemine göre %813,5 oranında artarak 1 milyar 241 milyon TL'den 11 milyar 339 milyon TL'ye çıkmıştır. Bu dönemde faiz dışı fazla da %20,6 oranında azalarak 37 milyar 121 milyon TL'ye kadar gerilemiştir.

İlk 11 ayda bütçe açığı %813,5 arttı.

2013 yılı Ocak-Kasım döneminde bütçe giderleri 358 milyar 224 milyon TL iken, 2014'ün aynı döneminde %11,2 artarak 398 milyar 237 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Faiz hariç bütçe giderleri ise %12,8 artmış ve 349 milyar 778 milyon TL olmuştur. Bu dönemde faiz giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %0,9 gibi düşük bir oranda artarak 48 milyar 460 milyon TL düzeyinde kalmıştır. Bütçe gelirleri ise %8,4 oranında artarak 386 milyar 898 milyon TL olurken, vergi gelirleri %7,4 oranında yükselmiş ve 321 milyar 661 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bütçede ilginç olan nokta, yüksek açığın bütçe gelirlerinin %8,4 oranında artmasına rağmen verilmiş olmasıdır. Dolayısıyla 2014 yılında mali istikrarın bozulmasında ana etken giderlerdeki artış olmuştur diyebiliriz.

Para politikasının etkinliği göstermekte kullanılan ilk değişkenlerden olan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Kasım ayında aylık bazda %0,18 oranında yükselmiştir. TÜFE Kasım ayında bir önceki yılın Aralık ayına göre %8,65, bir önceki yılın aynı ayına göre %9,15 ve on iki aylık ortalamalara göre %8,80 oranında bir artış kaydetmiştir.

Aylık bazda en yüksek fiyat artışı %4,11 ile giyim ve ayakkabı grubunda gerçekleşmiştir. Bu grubu %0,86 ile ev eşyası, %0,63 ile lokanta ve oteller, %0,25 ile eğitim ve %0,24 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubu izlemiştir. Aylık bazda en fazla düşüş ise %1,79 ile ulaştırma grubunda görülmüştür. Yıllık bazda en yüksek fiyat artışı %14,37 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşmiştir. Bu grubu %14,32 ile lokanta ve oteller, %9,71 ile giyim ve ayakkabı, %9,33 ile sağlık ve %8,82 ile çeşitli mal ve hizmetler grubu izlemiştir. Bölge bazında en yüksek fiyat artışı Suriyeli göçmenlerin de etkisi ile %0,98 (aylık) Gaziantep, Adıyaman, Kilis'te gerçekleşmiştir.

Küresel ölçekte yaşanan emtia fiyatlarının düşüşü nedeniyle Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) Kasım 2014'de aylık bazda %0,97 oranında azalış kaydetmiştir. Yİ-ÜFE 2014 yılı Kasım ayında 2013 yılı Aralık ayına göre %7,18, 2013 yılı Kasım ayına göre %8,36 ve on iki aylık ortalamalara göre de %10,32 artmıştır. Sanayindeki dört sektörde Ekim ayına göre fiyatlar madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %1,65, imalat sanayi sektöründe %0,84 ve elektrik ve gaz sektöründe %2,19 azalırken, su sektöründe %1,78 oranında artmıştır.

Ocak-Kasım döneminde bütçe giderleri %11,2; bütçe gelirleri %8,4 yükseldi.

2014 yılında mali istikrarın bozulmasında ana etken, kamu harcamalarındaki artış oldu.

Kasım 2014'te TÜFE yıllık bazda %9,15 arttı.

Yİ-ÜFE %8,36 arttı.

Kasım 2014 Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (Tarım ÜFE) Ekim ayına göre %0,15 oranında yükselmiştir. Tarım ÜFE, 2014 yılı Kasım ayında 2013 yılı Aralık ayına göre %8,08, bir önceki yılın aynı ayına göre %10,77 ve on iki aylık ortalamalara göre %10,99 yükselmiştir. Aylık bazda fiyatlar tarım ve avcılık ürünleri grubunda %0,08, ormancılık grubunda %3,18 yükselmiştir. Balıkçılık grubunda ise fiyatlar %0,97 oranında düşmüştür. Yıllık bazda fiyatlar tarım ve avcılık ürünleri grubunda %9,85, ormancılık grubunda %27,63 ve balıkçılık grubunda ise %38,73 artmıştır.

Tarım ÜFE %10,77 yükseldi.

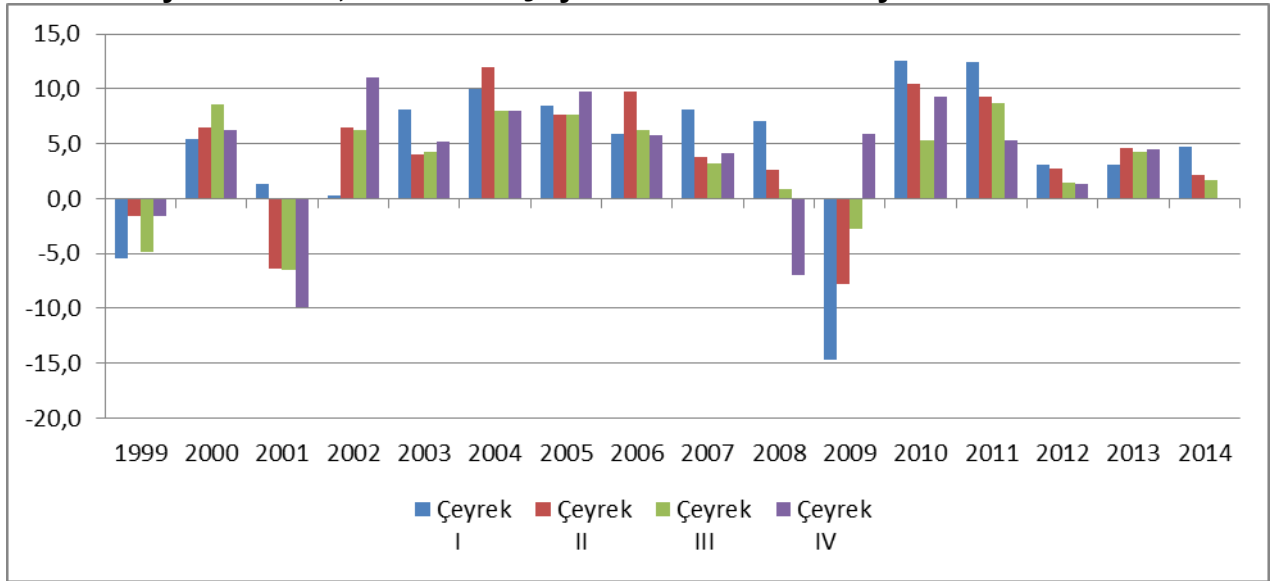
YD-ÜFE %5,21 arttı.

Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi (YD-ÜFE) aylık bazda %1,84 azalmıştır. YD-ÜFE 2014 yılı Kasım ayında, 2013 yılı Aralık ayına göre %2,30, Kasım ayına göre ise, %5,21 ve on iki aylık ortalamalara göre %13,98 yükselmiştir. YD-ÜFE sanayi sektörü başlığının altında yer alan madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %0,73 ve imalat sanayi sektöründe %1,85 oranında azalmıştır.

Tablo 1: Rusya GSYH'sının Bileşenlerindeki Değişim (%)

	2010	2011	2012	2013	2014 I.Ç	2014 II.Ç
Büyüme Oranı	4,5	4,3	3,4	1,3	0,9	0,8
Tüketim Harcamaları	2,6	3,7	4,7	2,4	2,0	1,8
Hanehalkı Tüketimi	3,0	3,5	3,8	2,3	2,0	2,0
Yatırım Harcamaları	5,4	4,7	0,4	-1,5	-2,3	-2,4
İhracat	2,0	0,1	0,4	1,2	0,5	0,3
İthalat	-5,3	-4,3	-1,9	-0,8	0,9	1,1

Kaynak: The World Bank, Russia Economic Report, September-2014

Grafik: Büyüme Oranı, 1999-2014 Çeyrek Dönemler İtibariyle

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

Tablo 2: Vergi Türleri İtibarıyla 2014 Yılı Kasım Ayı Gerçekleşmelerindeki Değişiklik Oranları (%)

Banka ve sigorta muameleleri vergisi	18,7
Gelir vergisi	15,5
Harçlar	13,9
Özel tüketim vergisi	11,1
Damga vergisi	5,8
Dahilde alınan katma değer vergisi	3,7
Kurumlar vergisi	1,8
Diğer vergiler tahsilatı	7,2
İthalde alınan katma değer vergisi	-6,3

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Kasım 2014, Aylık Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu

Tablo 3: Vergi Türleri İtibarıyla 2014 Yılı Ocak-Kasım Dönemi Gerçekleşmelerindeki Değişiklik Oranları (%)

Banka ve sigorta muameleleri vergisi	21,4
Gelir vergisi	15,8
Kurumlar vergisi	11,1
Harçlar	10,2
Damga vergisi	9,2
Özel tüketim vergisi	5,6
İthalde alınan katma değer vergisi	2,4
Diğer vergiler tahsilatı	7,6
Dahilde alınan katma değer vergisi	-0,6

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Kasım 2014, Aylık Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu